

Pr Ülle Madise
Õiguskantsleri kantselei
Kohtu 8, 15193
Tallinn
info@oiguskantsler.ee

Austatud õiguskantsler,

12.08.2024

Reedel, 09.08.2024 kuulutas president mootorsõidukimaksu seadusena välja. Mootorsõidukimaksu kehtestamine mõjutab enim meie kõige nõrgemaid ühiskonnaliikmeid, kelle igapäevane iseseisev toimetulek sõltub liikumisvahendist. Automaks tuleb ajal, mil maksumaksjal on niigi suur koorem ning hinnatõus on jätkuvalt suurenemas. Seepärast tuleks valitsusel iga maksutõusu sätestamisel viia läbi põhjalik analüüs ning näha tervikpilti. Kahjuks on ohtlikuks tendentsiks saamas asjaolu, et erinevad seadusealgatused riivavad aina rohkem põhiseadusest tulenevaid aluspõhimõtteid või lähevad lausa põhiseadusega vastuollu. Põhiseaduse § 10 sätestab sotsiaaliigi põhimõtte, mis omakorda tähendab, et avalik võim hoolitseks ühiskonna abivajavate liikmete eest ega jätaks kedagi hätta.¹

Kahjuks välja kuulutatud mootorsõidukimaks ei näe ette erisusi puuetega inimestele, lasterikastele peredele või maapiirkondades elavatele inimestele. Veelgi enam – pärast seda, kui president jättis mootorsõidukimaksu esmase eelnõu seadusena välja kuulutamata, viidates erivajadustega inimeste ebavõrdsele kohtlemisele, muutis koalitsioon mootorsõidukimaksu nendele veelgi ebaõiglasemaks.

Järgnevalt toon välja võimalikud vastuolud põhiseadusega.

Materiaalne põhiseadusvastasus

Puuetega inimesed

Mootorsõidukimaksuseadus ei näe ette erisusi puuetega inimestele. Seejuures põhiseaduse § 28 sätestab, et puuetega inimesed on riigi erilise hoole all. Kõnealune norm lähtub tõsiasjast, et puue põhjustab üksikisikule inimväärikuse ning teiste põhiõiguste ja vabaduste realiseerimisel olulisi takistusi. Käesolevad sotsiaalsed riskid võivad sõltuvalt olukorrast põhjustada sellises mahus kulutusi, mida isikud ei pruugi vaesusesse langemata suuta kanda.² Seetõttu on õiguskirjanduses käesolevat sätet tõlgendatud arusaamaga, et riik peab puuetega inimestele oma tegevuses pöörama tähelepanu nii õiguse loomisel kui ka rakendamisel. Lisaks on leitud, et nii tuleb mõnel juhul seadusandjal seaduses sätestada erisoodustusi sisaldavaid norme, aga ka tagada toetuste ja teenuste olemasolu.³

Kui esialgne mootorsõidukimaksuseaduse versioon sisaldas puuetega inimestele maksuvabastust ümber ehitatud sõidukitele, siis väljakuulutatud mootorsõidukimaksu seaduses

---

¹ Eesti Vabariigi põhiseadus.2020 Kommenteeritud väljaanne. § 10, kommentaarid 21-22. Arvutivõrgus: <https://pohiseadus.ee/sisu/3481>.

² Eesti Vabariigi põhiseadus.2020 Kommenteeritud väljaanne. § 28

³ Põhiseaduse kommenteeritud väljaanne. 2020, § 28 kommentaarid 32 ja 35. Arvutivõrgus: https://pohiseadus.ee/sisu/3499/paragrahv_28.

on igasugune erisus kaotatud. Kui president viitas võrdse kohtlemise tagamisele, oli puuetega inimestel õigustatud ootus, et seadusandja sätestab kõigile seaduses maksuvabastuse või -soodustuse, sõltumata isiku puude astmest. Sarnast lahendust on käsitletud erinevates naaberriikides (nt Läti, Soome).

Selle asemel otsustas koalitsioon maksuerisuse asemel sätestada puuetega inimestele toetused. Tegelikult erivajadusega inimesed, eriti puudega lapsed, on oodanud juba väga pikalt toetusi riigilt ja seda mitte automaksu, vaid muude igapäevaste kulude katteks. Samuti välja pakutud sotsiaaltoetused ei kata automaksust tulenevaid kulusid. Lisaks pannakse puuetega inimesed ebakindlasse olukorda, kuna neil tekib kartus, et muud sotsiaaltoetuste tõusud jäävad lubatud ulatuses tulemata.

Olukord, kus valitsus ühelt poolt paneb oma otsustega nõrgemad ühiskonnarühmad palju keerulisemasse seisu ning teiselt poolt hakkab neile otsima leevendusmeetmeid, pole kooskõlas õiguskindluse põhimõttega. Samuti iga uue sotsiaalmeetme loomine loob hoopiski rohkem halduskoormust ning tekitab riigile kulusid juurde.

Kõiki neid murekohti tõid välja 12.07.2024 Riigikogule saadetud ühispöördumises Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti Liikumispuuetega Inimeste Liit, Eesti Pimedate Liit, Eesti Psüühikahäiretega Inimeste ja Lähedaste Huvikaitse Liit ning Eesti Vaimupuudega Inimeste Tugiliit.⁴ Huvirühmad tõid välja, et neile tekitab muret, kuidas valitsus otsustas tõlgendada võrdse kohtlemise põhimõtte käsitlemist puudega inimeste kahjuks. Samuti toodi välja, et mootorsõidukimaksu seaduse väljatöötamisel väljapakutud puudetoetuste tõusud on pisike leevendus 18 aastat muutumatuna püsinud puudetoetustele. Nende hinnangul on puuetega inimeste sotsiaaltoetused seaduse järgi mõeldud puudest tingitud lisakulude osaliseks hüvitamiseks ning puuetega inimeste sotsiaaltoetuste tõstmine on hädavajalik sõltumata mootorsõidukimaksust. Nende hinnangul on kõige suurem kahju, kui võrdse kohtlemise põhimõtet rakendatakse moel, millega 2400+ inimest jäetakse ilma maksuerisusest, selle asemel, et erisusest puudutatud sihtgruppi laiendada.

Statistikaameti andmetel on suhtelises vaesuses elavate puuetega inimeste arv 10 aastaga kahekordistunud (2011 - 26,1% vs 2022 - 45,4%). Lisaks tunnistatakse mootorsõidukimaksu seletuskirja punktis 6.3.4, et *„maksul võib olla kõige suurem negatiivne mõju puuetega inimestele, kes vajavad sõidukeid ringiliikumiseks. Puuetega inimeste absoluutse vaesuse ja ilmajätuse määrad on võrreldes ülejäänud elanikkonnaga märkimisväärselt suuremad ning puuetega inimeste õiguste konventsioon kohustab Eestit leidma puuetega inimeste toimetuleku toetamiseks vajalikke lahendusi.“*⁵

Seega olukorras, kus riik paneb automaksuga ühiskonna kõige haavatavad grupid raskemasse seisu (nt tekib suurem vaesusse langemise risk), kuid seejuures teisi sotsiaalseid meetmeid ei rakenda või need ei rakendu tõhusalt, on tegemist põhiõiguste riive intensiivsust oluliselt suurendava teguriga. Seetõttu, võttes arvesse kõik eelnevalt välja toodud asjaolud, võime olla olukorras, kus mootorsõidukimaksu seadus on vastuolus põhiseadusega.

---

⁴ Kõik pöördumised on avaldatud mootorsõidukimaksu eelnõu kaardil. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/arvamused/e1de3711-afda-4ffe-b99f-6541625f98f2/mootorsoidukimaksu-seadus/>

⁵ Mootorsõidukimaksu seaduse 364 SE. I lugemise seletuskiri p 6.3.4, lk 31. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e1de3711-afda-4ffe-b99f-6541625f98f2/mootorsoidukimaksu-seadus>.

Lasterikkad pered ja maapiirkondades elavad inimesed

Põhiseaduse § 28 sätestab, et lasterikkad pered on riigi erilise hoole all. Lasterikastele peredele pole ette nähtud ühtegi erisust, soodustust või ka toetust automaksuga seoses. Ometigi on teada, et lasterikkad pered vajavad autot igapäevaseks toimetulekuks. Lisaks kasutatakse tavapärasest suuremat autot, mis saab olema seetõttu ka keskmisest suuremalt maksustatud. Valitsuse liikmete põhistused, et lasterikaste perede toetused on piisavad automaksu tasumiseks, ei ole veenvad, arvestades viimase aasta hinnatõusu koosmõjus erinevate maksutõusudega. Lisaks tekitab muret valitsuse plaan analüüsida lastetoetuste võimalikku vähendamist. Riigikogu lasterikaste perede toetusrühm tegi omalt poolt mitmed ettepanekud soodustuste kehtestamiseks, kuid ükski neist ei leidnud toetust ega läinud isegi hääletusele (muudatusettepanekute kokkusidumise põhjusel). Riigikogu lasterikaste perede toetusrühm muuhulgas viitas oma 06.03.2024 arvamuses et „sotsiaalkaitseminister Signe Riisalo kinnitusel pole lasterikastele peredele erandi tegemist valitsuses arutatud.“⁶ Samas on just lasterikaste perede puhul vaesusesse langemise riski realiseerumine eriti tõenäoline ning vastavalt ESH artiklitele 12 ja 16 tuleb riigil muu hulgas lasterikaste perede vaesusesse langemise vältimiseks anda sobiva suurusega lapsetoetusi.⁷

Maal, eeskätt hajaasustusega piirkondades, on auto esmavajalik igapäevaseks eluks ja toimetulekuks. Teadaolevalt on järjest sulgumas maakoolid, on kaotatud tasuta ühistransport, investeeringud teede taristusse on vähenenud 50%. Auto maksustamine tähendab maapiirkondades elavatele inimestele ja leibkondadele esmatarbevajaduse maksustamist ning võib tekitada vaesuseriski suurenemist.

Seega olukorras, kus riik paneb lasterikkad pered ja maapiirkondades elavad inimesed oluliselt raskemasse seisu, kuid seejuures leevendusmeetmeid nende olukorra parendamiseks ei rakenda, on tegemist põhiõiguste riive intensiivsust oluliselt suurendava teguriga, mis võib asjaolude koosmõjul kulmineeruda mootorsõidukimaksu seaduse vastuolus põhiseadusega.

Formaalne põhiseadusvastasus

Mootorsõidukimaksu uuel menetlemisel seoti kõik Keskerakonna poolt esitatud sisulised muudatusettepanekud kokku ning Riigikogu liikmetel polnud võimalik vastavaid olulisi muudatusettepanekuid täiskogu saalis eraldi hääletada. Seejuures mitmed muudatusettepanekud olid valminud koostöös huvirühmade soovide ja ettepanekutega.⁸ Näiteks polnud võimalik eraldi hääletada muudatusettepanekuid, mis puudutasid puudega inimeste sõidukite maksuvabastusi ning mis olid esitatud Eesti Puuetega Inimeste Koja palvel. Samuti ei saanud hääletada muudatusettepanekuid, mis puudutasid lasterikaste perede sõidukite maksuvabastusi või soodustusi. Aluseks olid võetud Riigikogu lasterikaste perede toetusrühma ettepanekud. Samamoodi ei saanud hääletada muudatusi, mis puudutasid maapiirkondades elavate või vähemkindlustatud isikute

---

⁶ Riigikogu lasterikaste perede toetusrühma avaldus. 06.03.2024. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/arvamusd/e1de3711-afda-4ffe-b99f-6541625f98f2/mootorsoidukimaksu-seadus>.

⁷ Põhiseaduse kommenteeritud väljaanne. 2020, § 28 kommentaar 33. Arvutivõrgus: https://pohiseadus.ee/sisu/3499/paragrahv_28.

⁸ Muudatusettepanekud saadaval mootorsõidukimaksu eelnõu kaardil. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e1de3711-afda-4ffe-b99f-6541625f98f2/mootorsoidukimaksu-seadus/>

sõidukite soodustusi. Muudatusettepanekute selgituste juurde oli toodud välja kõik vastavad huvirühmad, kelle pöördumise alusel üks või teine muudatusettepanek valmis.

Riigikogu peab arvestama Põhiseaduse §-d 1 ja 10 ettenähtuga, mille kohaselt demokraatia põhimõtte osaks on enamuse reegel ja vähemuse kaitse nõue. Lisaks on Riigikohus märkinud, et PS §-st 62 koostoimes PS § 12 lg 1 esimese lausega tuleneb mandaadi teostamise võimaluste võrdsuse nõue. Teisisõnu, Riigikogu liikmeid on keelatud ebavõrdselt kohelda neile kuuluva mandaadi teostamisel.⁹ Täna, kus opositsioonisaadikutelt võetakse järjest ära erinevaid võimalusi osaleda ja panustada erinevate eelnõude menetlemistesse muudatusettepanekute kokkusiidumise näol, võib viidata asjaolule, et võrdsuse ja vähemuse kaitse printsiipi on rikutud.

Põhiseadus sätestab, et kõrgeima riigivõimu kandja on rahvas. Kõrgeimat riigivõimu teostab rahvas põhiseaduse § 56 kohaselt Riigikogu valimisega. Muuhulgas sätestab põhiseaduse kommenteeritud väljaanne, et Riigikogu liige ei esinda üksnes oma valijate või valimisringkonna huve, vaid ta teostab riigivõimu kogu rahva esindajana. Käesolevat peavad mees pidama nii komisjoni esimehed, aga ka Riigikogu juhatuse esindajad, et olukorras, kus piiratakse opositsiooni tegevust, ei tagata huvirühmade jaoks oluliste muudatusettepanekute hääletamist, minnakse vastuollu ka arusaamaga, et riigivõimu tuleb teostada kogu rahva esindajana.

Keskerakonna fraktsiooni poolt esitatud muudatusettepanekud polnud obstruktsioonilised, vaid olid suunatud eelnõu õiglasemaks tegemisele, arvestades meie nõrgemate ühiskonnarühmade vajadusi ja palveid. Kahjuks parlamendivähemuse piiramisega ei piirata mitte ainult Riigikogu saadikuid, vaid piiratakse ka vastavate ühiskonnaliikmete, keda antud saadikud esindavad, võimalust osaleda poliitilises protsessis. Muudatusettepanekute tegemine ei saa olla pelgalt formaalne, vaid Riigikogu liikmel peab olema õigus kasutada kodanikelt saadud mandaati selleks, et seista nende huvide eest, eriti niivõrd laiapõhjaliste eelnõude puhul. Koalitsiooni tegevus on aga muutnud muudatusettepanekute esitamise võimaluse sisutühjaks, mistõttu on mitmetel ühiskonnarühmadel kinnistumas arusaam, et nende huvid on jäetud kaitseta.

Tulenevalt eeltoodust palume Teil omalt poolt analüüsida mootorsõidukimaksu eelnõu põhiseaduspärasust. Kui Te leiate, et mootorsõidukimaksu eelnõu on vastuolus põhiseadusega, palume Teid tulenevalt põhiseaduse §-st 142 teha Riigikogule ettepanek viia seadus põhiseadusega kooskõlla. Kui seda ei tehta, palume Teid tulenevalt PS § 142 lg-le 2 ja PSJKS § 6 lg-le 1 pöörduda Riigikohtu poole ettepanekuga tunnistada mootorsõidukimaksu seadus kehtetuks.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Mihhail Kõlvart

Eesti Keskerakonna esimees